

ΕΚΠΟΣΠΟ Νόστος

Νοταρά 45 & Μετσόβου 30, Αθήνα 106 83

Τηλ.: 210 52 31 966 - Fax: 210 52 21 950

Email: nostos@ath.forthnet.gr Website: www.nostos.org.gr

ΕΚΘΕΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΠΑΙΔΙΚΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΟΥ ΝΟΣΤΟΥ

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 2020

Συντάκτρια: Ανδριτσοπούλου Σ., Επιστημονική Υπεύθυνη ΝΟΣΤΟΥ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το παρόν κείμενο συνοψίζει διαχρονικά την πολιτική παιδικής προστασίας που υιοθετεί και ασκεί ο ΝΟΣΤΟΣ από το 1995 μέχρι σήμερα. Απορρέει από τις αποφάσεις του ΔΣ του ΝΟΣΤΟΥ, το σκεπτικό στο οποίο βασίστηκαν και τις δράσεις που αναπτύχθηκαν για να υλοποιήσουν τις αποφάσεις αυτές, αποτυπώνοντας έτσι τις επιλογές που συγκροτούν την πολιτική του ΝΟΣΤΟΥ στο πεδίο της προστασίας της παιδικής ηλικίας στην Ελλάδα.

ΠΗΓΕΣ

- η νομοθεσία για την παιδική προστασία στην Ελλάδα
- η Διεθνής Σύμβαση Δικαιωμάτων του Παιδιού και άλλες διεθνείς ή περιφερειακές Συμβάσεις ή διεθνή κείμενα, από τα οποία δεσμεύεται η Ελλάδα,
- οι καταστατικοί σκοποί του Νοατου που αφορούν την καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού, της φτώχειας και των ανισοτήτων
- οι αποφάσεις του ΔΣ του Νόστου για προγράμματα και δράσεις που αφορούν την παιδική προστασία
- η βιβλιογραφία και η κίνηση ιδεών όπως παρακολουθούνται συστηματικά από τα στελέχη και την επιστημονική ομάδα του ΝΟΣΤΟΥ.

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ταμείο Ασύλου Μετανάστευσης
και Ένταξης

«Ισότητα, Αλληλεγγύη, Προστασία»

ΕΚΠΟΣΠΟ Νόστος

Νοταρά 45 & Μετσόβου 30, Αθήνα 106 83

Τηλ.: 210 52 31 966 - Fax: 210 52 21 950

Email: nostos@ath.forthnet.gr Website: www.nostos.org.gr

ΣΚΟΠΟΙ – ΣΤΟΧΟΙ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΠΑΙΔΙΚΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΠΟΥ ΥΙΟΘΕΤΕΙ Ο ΝΟΣΤΟΣ

Κύριος καταστατικός σκοπός του ΝΟΣΤΟΥ είναι η συμβολή του στην καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού. Η μεθοδολογική προσέγγιση που έχουμε υιοθετήσει για την υλοποίηση του σκοπού αυτού περιλαμβάνει

- α) τη διαρκή εγρήγορση των στελεχών του Νοστού για τον εντοπισμό των κοινωνικών προβλημάτων αιχμής
- β) τη διερεύνηση των αιτιών τους με κοινωνιολογικά εργαλεία και την ανάδειξη όψεων ή συσχετίσεων με τον κοινωνικό αποκλεισμό, όπως ο όρος διαμορφώνεται στο πεδίο της κοινωνιολογίας
- γ) την αναζήτηση λύσεων – προτάσεων πολιτικής που θα μπορούσαν να αποτελέσουν το αντίδοτο στο πρόβλημα
- δ) την πρόταση προς το Δ.Σ. του ΝΟΣΤΟΥ για τις προτεραιότητες και τη δυνατότητα αναζήτησης χρηματοδότησης ώστε να γίνει πιλοτική εφαρμογή της προτεινόμενης λύσης, στο πλαίσιο συνήθως κάποιου αντίστοιχου προγράμματος
- ε) την εφαρμογή της προτεινόμενης λύσης στο πλαίσιο χρηματοδοτούμενων προγραμμάτων που εμπεριέχουν διαδικασίες ελέγχου και αξιολόγησης
- στ) την αξιολόγηση της εφαρμογής και
- ζ) την προβολή της προτεινόμενης λύσης, εφόσον έχει αξιολογηθεί θετικά, προκειμένου να τύχει ευρύτερης εφαρμογής και να υιοθετηθεί από τις αντίστοιχες κρατικές υπηρεσίες.

Από θεωρητικής πλευράς, η εφαρμογή του όρου «κοινωνικός αποκλεισμός» ως εργαλείου για την ανάδειξη προβλημάτων οδηγεί στην εφαρμογή – πρόταση πολιτικών που σχετίζονται με το αντίθετό του, δηλαδή την κοινωνική ένταξη. Σύμφωνα με τη θεωρία αυτή, ο κοινωνικός αποκλεισμός είναι πολυεπίπεδο φαινόμενο στο οποίο συμπλέκονται πολλοί και διαφορετικοί παράγοντες που όμως από κοινού οδηγούν στην περιθωριοποίηση του ατόμου και στη στέρηση των δικαιωμάτων του.

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ταμείο Ασύλου Μετανάστευσης
και Ένταξης

«Ισότητα, Αλληλεγγύη, Προστασία»

ΕΚΠΟΣΠΟ Νόστος

Νοταρά 45 & Μετσόβου 30, Αθήνα 106 83

Τηλ.: 210 52 31 966 - Fax: 210 52 21 950

Email: nostos@ath.forthnet.gr Website: www.nostos.org.gr

Για το λόγο αυτό οι υπηρεσίες του ΝΟΣΤΟΥ εστιάζουν διαχρονικά στη διευκόλυνση και στην υποστήριξη της κοινωνικής ένταξης ατόμων-μελών κοινωνικών ομάδων που για οποιοδήποτε λόγο αντιμετωπίζουν εμπόδια στην προσπάθειά τους να λειτουργήσουν ως ισότιμα κοινωνικά μέλη, ως αποτέλεσμα κοινωνικών αιτιών όπως οι ανισότητες και οι διακρίσεις. Η κοινωνιολογική έρευνα και θεωρία αποδέχονται ότι τα φαινόμενα αυτά αφορούν την παιδική ηλικία στις διάφορες φάσεις της και μάλιστα με ιδιαίτερο τρόπο, είτε το παιδί νοείται ως μέλος οικογένειας είτε ως ατομική οντότητα. Ο ιδιαίτερος αυτός τρόπος έχει να κάνει με την αναπαραγωγή του κοινωνικού αποκλεισμού και των ανισοτήτων επειδή και στο βαθμό που τα εμπόδια ή τα αίτια μεταφέρονται από γενιά σε γενιά ή σχετίζονται με χαρακτηριστικά που «κληρονομούνται» όπως για παράδειγμα το μορφωτικό/πολιτισμικό κεφάλαιο της οικογένειας, το φύλο ή η καταγωγή, και ρυθμίζουν την κοινωνική θέση, την κοινωνική κινητικότητα ή ακόμη και την πρόσβαση στα δικαιώματα επειδή αναπαράγονται. Επιπλέον, το νομικό όριο μεταξύ ανηλικότητας και ενηλικότητας καθορίζει την επιβεβλημένη επίσης από το νόμο προστασία της ανηλικότητας, αλλά επίσης και τα δικαιώματα που αποδίδονται στα ενήλικα μέλη της κοινωνίας.

Με βάση τα παραπάνω, κύριος σκοπός των πολιτικών που σχεδιάζει και υλοποιεί ο ΝΟΣΤΟΣ για την προστασία των παιδιών είναι η **συμβολή στη μείωση ή και στην καταπολέμηση των παραγόντων που εμποδίζουν την ισότιμη πρόσβαση όλων των παιδιών σε ευκαιρίες και δικαιώματα.**

Μέσω των πολιτικών αυτών οι υπηρεσίες που σχεδιάζει και υλοποιεί ο ΝΟΣΤΟΣ αναμένεται ότι θα αναδείξουν τρόπους και μηχανισμούς που εμποδίζουν ή μειώνουν τους μηχανισμούς κοινωνικής αναπαραγωγής και κατ' επέκταση συμβάλλουν στη μείωση των ανισοτήτων.

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ταμείο Ασύλου Μετανάστευσης
και Ένταξης

«Ισότητα, Αλληλεγγύη, Προστασία»

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΚΠΟΣΠΟ Νόστος

Νοταρά 45 & Μετσόβου 30, Αθήνα 106 83

Τηλ.: 210 52 31 966 - Fax: 210 52 21 950

Email: nostos@ath.forthnet.gr Website: www.nostos.org.gr

ΟΜΑΔΑ – ΣΤΟΧΟΣ

Οι υπηρεσίες του ΝΟΣΤΟΥ και οι εφαρμογές που κατά καιρούς έχει υλοποιήσει αναφέρονται, ως συνέπεια του καταστατικού σκοπού του για την καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού, στο πεδίο της κοινωνικής ένταξης, της πρόσβασης σε δικαιώματα και της εξασφάλισης ίσων ευκαιριών σε παιδιά και νέους/ες που για διάφορους λόγους (καταγωγής, οικογένειας, γλώσσας, τόπου κατοικίας κλπ) εντάσσονται στις «ευάλωτες» κοινωνικές ομάδες.

Κατά συνέπεια οι πολιτικές, πρακτικές, μέθοδοι και υπηρεσίες που αναπτύσσει ο ΝΟΣΤΟΣ μπορεί να αφορούν:

- Παιδιά και νέους/ες μέλη οικογενειών μεταναστών ή προσφύγων
- Παιδιά και νέους/ες «δεύτερης γενιάς» μεταναστών ή προσφύγων
- Παιδιά και νέους/ες που εγκαταλείπουν την (υποχρεωτική) σχολική εκπαίδευση για λόγους που συνδέονται με την οικογενειακή τους προέλευση ή/και το πολιτισμικό/μορφωτικό κεφάλαιο των γονιών τους
- Νέους/νέες χωρίς εκπαιδευτικά προσόντα και πρόσβαση στην εργασία ή στην κατάρτιση (NEET)
- Παιδιά και νέους/ες που αντιμετωπίζουν δυσκολίες να έχουν ισότιμη πρόσβαση σε ευκαιρίες εκπαίδευσης, κατάρτισης και εργασίας λόγω διακρίσεων ή λόγω της καταγωγής τους ή λόγω της οικογενειακής τους προέλευσης
- Ασυνόδευτα παιδιά και εφήβους/ες.

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ταμείο Ασύλου Μετανάστευσης
και Ένταξης

«Ισότητα, Αλληλεγγύη, Προστασία»

ΕΚΠΟΣΠΟ Νόστος

Νοταρά 45 & Μετσόβου 30, Αθήνα 106 83

Τηλ.: 210 52 31 966 - Fax: 210 52 21 950

Email: nostos@ath.forthnet.gr Website: www.nostos.org.gr

ΠΛΑΙΣΙΟ ΑΡΧΩΝ και ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Βασικές για τις πολιτικές και τα προγράμματα που υλοποιεί ο ΝΟΣΤΟΣ για την παιδική ηλικία είναι η αρχή της απαγόρευσης των διακρίσεων, η αρχή της προστασίας της ανθρώπινης ζωής και της ανάπτυξης του παιδιού.

Όλες οι δράσεις και υπηρεσίες του ΝΟΣΤΟΥ επιδιώκουν σταθερά τη διευκόλυνση της ισότιμης κοινωνικής ένταξης των ανηλίκων και έμμεσα την καταπολέμηση των κοινωνικών και πολιτισμικών ανισοτήτων.

Στο πλαίσιο αυτό, οι μεθοδολογικές αρχές που αξιοποιεί, διερευνά και επεκτείνει ο ΝΟΣΤΟΣ στα προγράμματα και στις δράσεις παιδικής προστασίας που υλοποιεί, προέρχονται από

- τη Συμβουλευτική Μεθοδολογία και προσέγγιση
- την Κριτική παιδαγωγική Θεωρία
- την προσέγγιση του P.Freire και των συνεχιστών του για τη χειραφετητική Παιδαγωγική και τη Μέθοδο Project
- τις θεωρητικές προσεγγίσεις για την εκπαίδευση νέων πολιτών/citizenship
- τη διαπολιτισμική προσέγγιση.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ

Οι δράσεις που έχει αναπτύξει μέχρι σήμερα ο ΝΟΣΤΟΣ εφαρμόζοντας και αναπτύσσοντας τις πολιτικές που έχει επιλέξει στο πεδίο της Παιδικής Προστασίας εντάσσονται στις εξής βασικές κατηγορίες:

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ταμείο Ασύλου Μετανάστευσης
και Ένταξης

«Ισότητα, Αλληλεγγύη, Προστασία»

ΕΚΠΟΣΠΟ Νόστος

Νοταρά 45 & Μετσόβου 30, Αθήνα 106 83

Τηλ.: 210 52 31 966 - Fax: 210 52 21 950

Email: nostos@ath.forthnet.gr Website: www.nostos.org.gr

Ι. Παραγωγή καινοτόμων υποστηρικτικών υπηρεσιών και αντίστοιχου εκπαιδευτικού υλικού.

Ο ΝΟΣΤΟΣ υλοποιεί προγράμματα και δράσεις εκπαιδευτικού χαρακτήρα, αντλώντας από την εμπειρία που έχει συγκεντρωθεί στο φορέα από το 1995 και πέρα, όταν για πρώτη φορά σχεδίασε και υλοποίησε υποστηρικτικές δράσεις για τη διευκόλυνση της σχολικής και κοινωνικής ένταξης παιδιών Ποντίων "παλινοστούντων" από την πρ.ΕΣΣΔ αρχικά και γενικότερα, παιδιών οικογενειών με ιστορικό μετανάστευσης, με χρηματοδότηση του ΕΚΤ.

Από τότε, εφαρμόστηκαν ποικίλες δραστηριότητες εκπαιδευτικού-πολιτισμικού χαρακτήρα (βλ. www.nostos.org.gr) σε τοπικούς Ποντιακούς συλλόγους και σχολεία, με τη συμμετοχή δασκάλων και εκπαιδευτικών, οι οποίες οδήγησαν στην διαμόρφωση αντίστοιχου εκπαιδευτικού υλικού και σχεδίων μαθημάτων, projects κλπ, που αφορούν Μουσεία και χώρους πολιτισμού στην Αθήνα, υποστηρικτικές δράσεις μέσα στη σχολική τάξη και εκτός αυτής, συνοδευτικές υπηρεσίες στη συμμετοχή γονιών σε προγράμματα κατάρτισης κλπ.

Ο σχεδιασμός του εκπαιδευτικού υλικού

- στηρίζεται στην αντίληψη ότι η πολιτισμική ένταξη αποτελεί συστατικό της κοινωνικής ένταξης και γι'αυτό επιδιώκεται κυρίως η εξοικείωση των παιδιών με το κοινωνικό και πολιτισμικό περιβάλλον του χώρου στον οποίο ζουν, δηλαδή την πόλη. Παράλληλα επιδιώκεται να εφοδιασθούν τα παιδιά με δεξιότητες και να καλλιεργήσουν ικανότητες που σε πρώτο τουλάχιστον επίπεδο διευκολύνουν την πρόσληψη του πολιτισμού, ταυτόχρονα όμως οδηγούν στη διαμόρφωση αυτόνομης προσωπικότητας και στην ανάπτυξη κριτικής σκέψης.
- εμπνέεται κυρίως από τις θεωρητικές επεξεργασίες του P.Bourdieu για το έθος και την όσμωση(1). Παίρνει επίσης υπόψη του την κριτική του

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ταμείο Ασύλου Μετανάστευσης
και Ένταξης

«Ισότητα, Αλληλεγγύη, Προστασία»

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΚΠΟΣΠΟ Νόστος

Νοταρά 45 & Μετσόβου 30, Αθήνα 106 83

Τηλ.: 210 52 31 966 - Fax: 210 52 21 950

Email: nostos@ath.forthnet.gr Website: www.nostos.org.gr

B.Bernstein στην αντισταθμιστική εκπαίδευση(2), αλλά και τις θεωρητικές του επεξεργασίες σχετικά με την "ορατή και αόρατη παιδαγωγική" (3) . Παράλληλα, στο στάδιο του σχεδιασμού διερευνήθηκαν τα μοντέλα διαπολιτισμικής ή/και πολυπολιτισμικής εκπαίδευσης (4), κυρίως όσον αφορά την αποδοχή (5) του πολιτισμικού κεφαλαίου των παιδιών στη βάση της ισοτιμίας των πολιτισμών, καθώς και τη "νομιμοποίηση της διαφορετικότητας" σε σχέση με την αλληλεπίδραση και την επικοινωνία(6)) στο εσωτερικό μιας πολυπολιτισμικής ομάδας όπως η σχολική τάξη ή η τοπική κοινότητα.

Οι προαναφερθείσες θεωρητικές επεξεργασίες προσφέρουν ένα -φιλόδοξο- πλαίσιο σύνθεσης εντός του οποίου αναζητούνται μοντέλα και πρακτικές που να είναι δυνατόν να συμβάλουν στην εξίσωση των (εκπαιδευτικών) ευκαιριών(7) . Ειδικότερα, ο σχεδιασμός που εφαρμόζουμε επιχειρεί να διερευνήσει τις δυνατότητες α) να υποστηριχθεί "τεχνητά" , δηλαδή σχεδιασμένα, η *όσμωση*, β) να ενταχθούν στο εκπαιδευτικό υλικό τα ερευνητικά ευρήματα που αφορούν τις κοινωνικές λειτουργίες της γλώσσας, ιδίως στο πλαίσιο της σχολικής εκπαίδευσης(8) , σε συνδυασμό με συγκεκριμένο μοντέλο διαπολιτισμικής εκπαίδευσης που συνδέει τις αρχές της πολυπολιτισμικής και κοινωνικά reconstructionist εκπαίδευσης (9) . Στο πλαίσιο αυτό κεντρική σημασία έχουν οι λειτουργίες ενθάρρυνσης και εμπύχωσης που (γίνεται δεκτό ότι) οδηγούν στην αυτογνωσία και την ανάπτυξη κριτικής σκέψης.

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ταμείο Ασύλου Μετανάστευσης
και Ένταξης

«Ισότητα, Αλληλεγγύη, Προστασία»

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΚΠΟΣΠΟ Νόστος

Νοταρά 45 & Μετσόβου 30, Αθήνα 106 83

Τηλ.: 210 52 31 966 - Fax: 210 52 21 950

Email: nostos@ath.forthnet.gr Website: www.nostos.org.gr

"Αυτά (το θέατρο, ο κινηματογράφος, το μουσείο κλπ., κλπ.) δεν είναι για μας....."

Το προαναφερθέν πλαίσιο αρχών και στόχων προϋποθέτει την αναγνώριση ως αντικειμενικής της έλλειψης γνώσης και εμπειρίας για το περιβάλλον της συγκεκριμένης πόλης, κυρίως της Αθήνας. Η έλλειψη αυτή γίνεται δεκτό ότι οφείλεται στη μεταναστευτική εμπειρία των παιδιών και κυρίως στις επιπτώσεις της μετεγκατάστασης που σχετίζονται με τον κοινωνικό αποκλεισμό(10). Το πρόβλημα λοιπόν δεν είναι απλώς ότι τα παιδιά που έρχονται από άλλες χώρες δεν γνωρίζουν την Αθήνα, αλλά κυρίως ότι δεν ξέρουν ακόμη πώς να τη γνωρίσουν και πιθανόν, δεδομένων των συνθηκών κοινωνικού αποκλεισμού που βιώνουν, να μη το μάθουν ποτέ: η αίσθηση του "ανήκειν" θεωρείται, για το πλαίσιο αρχών του ΝΟΣΤΟΥ, ταυτόχρονα αιτία και αποτέλεσμα δεξιοτήτων που επιτρέπουν την αποκρυπτογράφηση/την "ανάγνωση" του αστικού περιβάλλοντος και την ένταξη μέσα σ' αυτό.

Οι δραστηριότητες λοιπόν που σχεδιάζει και υλοποιεί ο ΝΟΣΤΟΣ βασίζονται στην παραδοχή ότι η "κατάκτηση" του χώρου συμβάλλει στον εμπλουτισμό του μορφωτικού κεφαλαίου, άρα είναι πιθανόν να διευκολύνει τελικά τις διαδικασίες σχολικής και ευρύτερα κοινωνικής ένταξης των παιδιών που προέρχονται από διαφορετική από την κυρίαρχη πολιτισμική ομάδα. Ως κατάκτηση του χώρου δεν νοείται εδώ απλώς η εξοικείωση με την πόλη και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της αλλά ειδικότερα α) η καλλιέργεια δεξιοτήτων που αφορούν την αναζήτηση και χρήση της πληροφορίας μέσα στο σύστημα που (θεωρείται ότι) αποτελεί η πόλη και β) η απόκτηση εμπειριών μέσω της εμπλοκής των παιδιών στις δραστηριότητες που ασκούνται στην Αθήνα - η βιωματική προσέγγιση των λειτουργιών της πόλης. Στο βαθμό που οι δεξιότητες αυτές αναπτύσσονται και οι αντίστοιχες εμπειρίες εμπλουτίζονται, και στο βαθμό που αυτό συμβαίνει μέσα σε πλαίσιο ισοτιμίας και "νομιμοποίησης", πιθανολογείται ότι οι συγκεκριμένες δραστηριότητες θα έχουν

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ταμείο Ασύλου Μετανάστευσης
και Ένταξης

«Ισότητα, Αλληλεγγύη, Προστασία»

ως έμμεσο αποτέλεσμα την τόνωση της αυτοπεποίθησης και την καλλιέργεια της κριτικής σκέψης.

Για την υλοποίηση των δραστηριοτήτων επιλέγεται συνήθως η μέθοδος Project, επειδή θεωρούμε ότι οι αρχές που τη διέπουν εξυπηρετούν καλύτερα τους επιδιωκόμενους στόχους (11). Όπως είναι γνωστό, σύμφωνα με τη μέθοδο αυτή, η οποία βασίζεται στις αρχές της βιωματικής-επικοινωνιακής διδασκαλίας, τα παιδιά χωρίζονται σε ομάδες που διεκπεραιώνουν ένα έργο κατά στάδια. Προσπαθώντας να ολοκληρώσουν το έργο, οι μαθητές εργάζονται δημιουργικά και παραγωγικά υπό την καθοδήγηση του δασκάλου, κύριο καθήκον του οποίου είναι να εμπνεύσει και να καθοδηγήσει τα παιδιά(11).

Στο πλαίσιο αυτό έχουν δημιουργηθεί σχέδια μαθημάτων και "σενάρια" εκπαιδευτικών παιχνιδιών, σκηνοθετημένων δηλαδή καταστάσεων παιχνιδιού μέσω των οποίων τα παιδιά που συμμετέχουν καλούνται να εξερευνήσουν και να "αποκρυπτογραφήσουν" μουσειακούς ή αρχαιολογικούς χώρους, να συλλέξουν και να συνθέσουν πληροφορίες πραγματοποιώντας συγκεκριμένες διαδρομές στην πόλη κ.α.

Παραπομπές

1. BOURDIEU P., PASSERON J.-C., «Η αναπαραγωγή», Αλεξάνδρεια, Αθήνα 2014.
2. Βλ. BERNSTEIN B., "A Critique on the Concept of Compensatory Education" στον τόμο CAZDEN C.-JOHN V.-HYMES D. (ed), *Functions of Language in the Classroom*, Waveland Press, Il.1985 [1972]
3. Βλ. BERNSTEIN B., "Class and Pedagogies: visible and invisible" στον τόμο KARABEL J.-HALSEY A.H.(ed), *Power and Ideology in Education*, Oxford University Press, N.Y.1977.
4. Για μια συνοπτική παρουσίαση των σχετικών απόψεων στην ελληνική βιβλιογραφία βλ.ιδίως ΜΑΡΚΟΥ Γ., *Εισαγωγή στη διαπολιτισμική εκπαίδευση*, Αθήνα 1997, καθώς και ΖΩΝΙΟΥ-ΣΙΔΕΡΗ Α. και ΧΑΡΑΜΗΣ Π.(επ.), *Πολυπολιτισμική Εκπαίδευση*, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 1997.
5. Για την εννοιολόγηση του όρου στην ελληνική πραγματικότητα βλ.κυρίως ΔΑΜΑΝΑΚΗΣ Μ. *Η εκπαίδευση των παλιννοστώντων και αλλοδαπών μαθητών στην Ελλάδα*, Gutenberg, Αθήνα 1997
6. βλ. ΑΝΔΡΟΥΣΟΥ Α. "Διαπολιτισμική διάσταση στην εκπαιδευτική πρακτική" στον τόμο *Το πολύχρωμο σχολείο*, Σχεδιά-εκδ.Νήσος, Αθήνα 1996

ΕΚΠΟΣΠΟ Νόστος

Νοταρά 45 & Μετσόβου 30, Αθήνα 106 83

Τηλ.: 210 52 31 966 - Fax: 210 52 21 950

Email: nostos@ath.forthnet.gr Website: www.nostos.org.gr

7. Για τη συνοπτική παρουσίαση των σχετικών θεωριών βλ.κυρίως ΦΡΑΓΚΟΥΔΑΚΗ Α., *Κοινωνιολογία της Εκπαίδευσης*, εκδ.Παπαζήση, Αθήνα 1985. Για τη διαδικασία της επιλογής στο ελληνικό σχολείο βλ.ιδίως ΠΟΛΥΔΩΡΙΔΗ-ΚΟΝΤΟΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΥ Γ., *Κοινωνιολογική ανάλυση της ελληνικής εκπαίδευσης*, Gutenberg, Αθήνα 1995.
8. Βλ.ιδίως τόμο CAZDEN C.-JOHN V.-HYMES D. (ed), *Functions of Language in the Classroom*, Waveland Press, Il.1985 [1972]
9. Βλ. SLEETER C.-GRANT C., *Making Choices for Multicultural Education.Five approaches to Race, Class and Gender*, Merll Publishing Company, Ohio 1988.
10. Ο όρος προσδιορίζεται εδώ ως κατάσταση και ως διαδικασία που σχετίζεται με την αποστέρηση προνομίων και δικαιωμάτων και προκαλεί επιπτώσεις, ορισμένες από τις οποίες επιβαρύνουν το άτομο σε τέτοιο βαθμό ώστε να το καθιστούν ανίσχυρο να αντιδράσει. Βλ. και σχετικές επισημάνσεις στον τόμο).
11. Για τη συνοπτική περιγραφή της μεθόδου βλ.ιδίως ΧΡΥΣΑΦΙΔΗΣ Κ., *Βιωματική-Επικοινωνιακή Διδασκαλία. Η εισαγωγή της μεθόδου Project στο σχολείο*, Gutenberg, Αθήνα 1998. Για την εφαρμογή του Project στα πλαίσια της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης βλ. ΑΝΔΡΟΥΣΣΟΥ
12. Βλ. ΧΡΥΣΑΦΙΔΗΣ Κ. κλπ., ο.π.
13. Βλ. ΧΡΥΣΑΦΙΔΗΣ Κ. κλπ., ο.π.
14. *Ο χάρτης του Εθνικού Κήπου*, ICOM-Ελληνικό Τμ. Και Επιτροπή Κήπων και Δενδροστοιχιών.
15. "Γεωγραφία" των Μάριου Τόκα και Φώντα Λάδη.

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ταμείο Ασύλου Μετανάστευσης
και Ένταξης

«Ισότητα, Αλληλεγγύη, Προστασία»

ΕΚΠΟΣΠΟ Νόστος

Νοταρά 45 & Μετσόβου 30, Αθήνα 106 83

Τηλ.: 210 52 31 966 - Fax: 210 52 21 950

Email: nostos@ath.forthnet.gr Website: www.nostos.org.gr

II. Ολοκληρωμένο πλαίσιο προστασίας ασυνόδευτων ανηλίκων

Βασικές για τις πολιτικές και τα προγράμματα που υλοποιεί ο ΝΟΣΤΟΣ για την παιδική ηλικία είναι η αρχή της απαγόρευσης των διακρίσεων, η αρχή της προστασίας της ανθρώπινης ζωής και της ανάπτυξης του παιδιού, η αρχή της μη πρόκλησης βλάβης, η αρχή της οικογενειακής ενότητας, η αρχή της εμπιστευτικότητας και της συλλογής των πληροφοριών μόνο στο βαθμό που είναι απαραίτητες για την προστασία του ανηλίκου. Ιδιαίτερη έμφαση δίνουμε στη διερεύνηση των αναγκών και στην εξασφάλιση του βέλτιστου συμφέροντος του παιδιού, συμμετέχοντας παράλληλα στον σχετικό επιστημονικό διάλογο για τον καλύτερο προσδιορισμό του.

Στο πλαίσιο αυτό και σε ανταπόκριση με την ανάγκη που εντοπίσαμε ήδη από το 2012-13, όταν το θέμα των ασυνόδευτων ανηλίκων που έρχονταν στην Ελλάδα από τρίτες χώρες και βρίσκονταν στη χώρα χωρίς προστασία, άρχισε να γίνεται εμφανές, σχεδιάσαμε και υλοποιήσαμε δράσεις (χρηματοδότηση ΕΕΑ Grants 2013-2017, UNHCR 2017-18, AMIF-Υπ.Μετ/σης 2019 κ.ε.) που αφορούν τη συγκεκριμένη ομάδα.

Ο κεντρικός σκοπός των δράσεων αυτών αναπτύσσεται σε δύο επίπεδα, πρώτον στην διευκόλυνση της αρχικής-πρώτης περιόδου παραμονής ασυνόδευτων ανηλίκων αιτούντων ασύλου και προσφύγων στην χώρα μας, μέσα από συστημική παρέμβαση που δρα σε δυο βασικές κατευθύνσεις, την κάλυψη των πρωτοβάθμιων αναγκών τους και την ψυχο-κοινωνική, κοινωνική και εκπαιδευτική τους υποστήριξη. Δεύτερο, στην υποστήριξη της κοινωνικής ένταξης στην ελληνική /ευρωπαϊκή πραγματικότητα σε συνδυασμό με την προσωπική ανάπτυξη και την καλλιέργεια του εαυτού.

Οι δράσεις που σχεδιάζονται και αναπτύσσονται για την υλοποίηση των παραπάνω σκοπών περιλαμβάνουν:

α) την οργάνωση και λειτουργία Δομών Φιλοξενίας Ασυνόδευτων Παιδιών

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ταμείο Ασύλου Μετανάστευσης
και Ένταξης

«Ισότητα, Αλληλεγγύη, Προστασία»

ΕΚΠΟΣΠΟ Νόστος

Νοταρά 45 & Μετσόβου 30, Αθήνα 106 83

Τηλ.: 210 52 31 966 - Fax: 210 52 21 950

Email: nostos@ath.forthnet.gr Website: www.nostos.org.gr

β) την παροχή στο πλαίσιο των Δομών υποστηρικτικών-συνοδευτικών υπηρεσιών προς το ανήλικο άτομο

γ) την παροχή πληροφόρησης και την ευαισθητοποίηση της τοπικής κοινότητας και της ευρύτερης κοινωνίας.

Η λειτουργία Δομής φιλοξενίας ασυνόδευτων ανηλίκων στο πλαίσιο των πολιτικών που εφαρμόζει ο ΝΟΣΤΟΣ αποβλέπει και υποστηρίζει την ισότιμη κοινωνική ένταξη των φιλοξενουμένων ανηλίκων στο ευρωπαϊκό περιβάλλον και έμμεσα την καταπολέμηση των κοινωνικών και πολιτισμικών ανισοτήτων. Για τους λόγους αυτούς η υλοποίηση των υπηρεσιών ακολουθεί τις γενικές αρχές της Κοινωνικής Εργασίας όπως έχουν διαμορφωθεί σήμερα στο ελληνικό και ευρύτερα ευρωπαϊκό πλαίσιο σε συνδυασμό με το παιδαγωγικό πλαίσιο της Κριτικής Σχολής και του P.Freire, της εκπαίδευσης στα δικαιώματα του πολίτη/citizenship και της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης. Από τη σκοπιά του φιλοξενούμενου παιδιού, η προσέγγιση που υιοθετούμε συνδυάζει τη σταδιακή αποκατάσταση των διαταραγμένων επιπέδων ασφάλειας των φιλοξενουμένων παιδιών με την ταυτόχρονη υποστήριξή τους ώστε να ενδυναμωθούν και να μπορέσουν να ενταχθούν ισότιμα στο κοινωνικό περιβάλλον.

Κεντρική επιλογή του ΝΟΣΤΟΥ ως προς την προστασία ασυνόδευτων ανηλίκων είναι η έμφαση στην προστασία και υποστήριξη ιδίως της εφηβικής ηλικίας, με κατεύθυνση την κοινωνική ένταξη. Για τους λόγους αυτούς η λειτουργία Δομής Φιλοξενίας

-συνδυάζει χαρακτηριστικά αυτοδιοίκησης με την τήρηση των όρων και προδιαγραφών της «υποστηριζόμενης διαβίωσης» για εφήβους, εξασφαλίζοντας ταυτόχρονα την εκμάθηση βασικών δεξιοτήτων ζωής που αποτελούν δεδομένα για τον δυτικό κόσμο, και είναι χρήσιμα σε κάθε περίπτωση. Στο πλαίσιο αυτό η λειτουργία της Δομής συνδυάζει τη φιλοξενία-στέγαση και κάλυψη των πρωταρχικών αναγκών με την παροχή μιας δέσμης πολύπλευρων υποστηρικτικών

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ταμείο Ασύλου Μετανάστευσης
και Ένταξης

«Ισότητα, Αλληλεγγύη, Προστασία»

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

υπηρεσιών που αποσκοπούν στην υπέρβαση των άμεσων προβλημάτων των φιλοξενούμενων ανηλίκων και στην προετοιμασία για το άμεσο μέλλον.

- εξασφαλίζει στα φιλοξενούμενα άτομα περιβάλλον ασφάλειας και σταθερότητας, καθώς επίσης ένα «ουδέτερο» χώρο χωρίς θρησκευτικές, πολιτικές, ιδεολογικές ή άλλες διακρίσεις και σύμβολα, με σταθερή προσήλωση στα ανθρώπινα δικαιώματα και στην έμπρακτη υποστήριξη τους.

Με βάση την ανάλυση των αναγκών της ομάδας στόχου και της τρέχουσας κατάστασης, η προσέγγιση που υιοθετούμε για την υλοποίηση πολιτικών φιλοξενίας και υποστήριξης ασυνόδευτων εφήβων από τρίτες χώρες ορίζεται από τις εξής επιλογές:

i. Επειδή η ομάδα των αιτούντων άσυλο και προσφύγων στην Ελλάδα χαρακτηρίζεται από τις πολλαπλές επιβαρύνσεις που υφίστανται τα μέλη της, ο σχεδιασμός του έργου αντλεί από το θεωρητικό πεδίο της αντιμετώπισης του κοινωνικού αποκλεισμού και της υποστήριξης της κοινωνικής ένταξης, νοούμενης εδώ ως το αντίθετο του αποκλεισμού. Σύμφωνα με τη θεωρία αυτή, ο κοινωνικός αποκλεισμός είναι πολυεπίπεδο φαινόμενο στο οποίο συμπλέκονται πολλοί και διαφορετικοί παράγοντες που όμως από κοινού οδηγούν στην περιθωριοποίηση του ατόμου και στη στέρηση των δικαιωμάτων του. Σε ανταπόκριση με την ανάγκη άρσης των συνθηκών του κοινωνικού αποκλεισμού που συνδέεται με την προσφυγική ιδιότητα, η παροχή των υπηρεσιών της Δομής

- διαπνέεται από τις αρχές και τη μεθοδολογία της Συμβουλευτικής παρέμβασης που έχει στο επίκεντρό της την ενδυνάμωση-ενθάρρυνση του ατόμου. Η εφαρμογή της προσαρμόζεται στην ηλικιακή ομάδα των εφήβων που βαδίζουν προς την ενηλικίωση και στοχεύει να λειτουργήσει υποστηρικτικά και προσανατολιστικά ώστε το άτομο να προετοιμαστεί για να ζήσει αυτόνομα αξιοποιώντας το μεταβατικό διάστημα που συνιστά η

παραμονή του στο πρόγραμμα, στην κατεύθυνση της προσωπικής ανάπτυξης και των ίσων ευκαιριών.

- εξειδικεύεται τόσο ως προς την ομάδα-στόχο, όσο και στις ιδιαίτερες ανάγκες κάθε φιλοξενούμενου εφήβου. Στο πλαίσιο αυτό, επιδίωξή μας είναι να διαφυλάσσεται η υγεία, οι βιοτικές ανάγκες και τα θεμελιώδη δικαιώματα παιδιών και ταυτόχρονα να δημιουργείται για όλα τα φιλοξενούμενα άτομα η ευκαιρία να αναπτύξουν την προσωπικότητά τους και να ολοκληρωθούν υπερβαίνοντας τις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν σήμερα. Η εξατομίκευση των υπηρεσιών προκύπτει από το συνδυασμό των εξής παραμέτρων της υλοποίησης του έργου:

Η Συμβουλευτική προσέγγιση που υιοθετούμε, με τις ανάλογες προσαρμογές ως προς την ανηλικότητα που αντλούνται κυρίως από τη διαπολιτισμική και τη χειραφετητική παιδαγωγική, οργανώνεται σε στάδια που ξεκινούν από την πρώτη στιγμή της υποδοχής του φιλοξενούμενου ατόμου στη Δομή. Κεντρικό στοιχείο της παρέμβασης αυτής είναι ο συνδυασμός της διάγνωσης αναγκών με το «ατομικό σχέδιο δράσης» (εναλλακτικά χρησιμοποιείται παρακάτω στο παρόν έγγραφο η συντομογραφία ΑΣΔ). Πρόκειται για μια διαδικασία που επιτρέπει την ταύτιση (και εμμέσως την αναγνώριση από την πλευρά του ίδιου του ατόμου) των αναγκών με τις πιθανές ή εφικτές λύσεις και την λήψη αντίστοιχων αποφάσεων, άρα και τον εξατομικευμένο καθορισμό πορείας και στόχων. Η διαδικασία αυτή συντελείται στο πλαίσιο της συμβουλευτικής σχέσης που αναπτύσσεται μεταξύ συμβούλου/κοινωνικού λειτουργού ή ψυχολόγου, σηματοδοτεί δε την υποστηριζόμενη (στο πλαίσιο πάντα της συμβουλευτικής σχέσης) προσπάθεια του ατόμου να ιεραρχήσει τα προβλήματά του και να προσπαθήσει για τη λύση τους. Στην περίπτωση των ασυνόδευτων παιδιών, η εν λόγω διαδικασία εξασφαλίζει επίσης το πλαίσιο ώστε να εκφραστεί η θέληση και οι επιθυμίες του παιδιού, καθώς και τις προϋποθέσεις ώστε η γνώμη του να γίνει σεβαστή.

Σημειώνεται ότι το «ατομικό σχέδιο δράσης» αποτελεί για μεν το ενήλικο ή ανήλικο άτομο μια πρώτη αποτύπωση των στόχων του, για δε την Υπηρεσία ένα εργαλείο με το οποίο καθίσταται δυνατή η εξατομικευμένη παροχή υπηρεσιών αλλά και η παρακολούθηση-αξιολόγηση της υλοποίησης. Για παράδειγμα το «ατομικό σχέδιο δράσης» ενός 17χρονου αγοριού που αναμένει την κρίση για την αίτηση ασύλου περιλαμβάνει επίσης το εξατομικευμένο εκπαιδευτικό πρόγραμμά του, δηλαδή τους στόχους που έχει θέσει στο πλαίσιο της Συμβουλευτικής και του Προσανατολισμού. Οι ίδιοι αυτοί δείκτες αποτελούν από την πλευρά του αρμόδιου «προσώπου αναφοράς»/συμβούλου του ανήλικου τους δείκτες με βάση τους οποίους διεξάγεται η συμβουλευτική παρέμβαση.

ii. Επειδή τα άτομα που αποτελούν την ομάδα στόχου φέρουν εξ αντικειμένου πολλαπλές ταυτότητες (προσφυγική ιδιότητα, ηλικία, φύλο, κουλτούρα-θρησκεία) αλλά επίσης επιβαρυνμένη με τραύματα βιογραφία, η παρέμβαση προς το άτομο θα πρέπει να ανταποκρίνεται στο σύνολο των αναγκών του. Με βάση αυτό το σκεπτικό, ο ΝΟΣΤΟΣ επιχειρεί να δημιουργήσει μια ολοκληρωμένη προσέγγιση με συστημικό χαρακτήρα, που απευθύνεται ταυτόχρονα σε όλους τους τομείς της ζωής του φιλοξενούμενου ατόμου, με επίκεντρο πάντα το συνδυασμό της προσφυγικής ιδιότητας με την ηλικία. Ο σχεδιασμός μας λοιπόν περιλαμβάνει μια δέσμη δράσεων που λειτουργούν αλληλοσυμπληρωματικά και συνδυάζονται μεταξύ τους στην κατεύθυνση της ολοκληρωμένης «ένταξης» του ατόμου, δηλαδή της υπέρβασης των τωρινών δυσκολιών του, της θεραπείας και αποκατάστασης του εαυτού, της ενδυνάμωσης ώστε να κάνει επιλογές και να χαράξει το μέλλον, της εξασφάλισης των προϋποθέσεων που οδηγούν στην εκπαίδευση, την κατάρτιση και την εργασία.

iii. Για λόγους αρχής, η αποκατάσταση και χειραφέτηση των επωφελουμένων αποτελεί στρατηγικό στόχο και διαπερνά το σύνολο των παρεχόμενων υπηρεσιών. Επιπλέον, επειδή η διαμονή σε «κλειστές δομές» φροντίδας οδηγεί συχνά, όπως δείχνει η εμπειρία μας αλλά και επιβεβαιώνει η διεθνής βιβλιογραφία, το φιλοξενούμενο ανήλικο άτομο στην παθητικότητα και στην έλλειψη οποιασδήποτε πρωτοβουλίας, αλλά επίσης και στην έκφραση αντιστάσεων στο «σύστημα» που εκπροσωπεί η Δομή, η προσέγγιση που υιοθετείται για τη λειτουργία της Δομής εκφράζεται στον κεντρικό στόχο της λειτουργίας της, δηλαδή στην προετοιμασία και υποστήριξη των ανηλίκων ώστε να εξελιχθούν σε «αυτοδύναμα, αυτάρκη και συμμετοχικά μέλη της κοινωνίας» (Q4C, Standard 14, ο.π.) όταν μεγαλώσουν.

Υποστηρίζοντας την κατεύθυνση της τελικής χειραφέτησης των φιλοξενουμένων, κατά την υλοποίηση των δράσεων φιλοξενίας-υποστήριξης ασυνόδευτων εφήβων έχουμε υιοθετήσει τα εξής μέτρα:

- η Συμβουλευτική διαδικασία (βλ. παραπάνω αναφορά) στοχεύει στην προετοιμασία και υποστήριξη του ατόμου ώστε, ανάλογα με την ηλικία του, να μπορέσει να κάνει επιλογές και να πάρει αποφάσεις, ασκώντας τα δικαιώματά του
- η οργάνωση της λειτουργίας της Δομής διέπεται από την αντίληψη ότι τα άτομα που θα φιλοξενηθούν δεν χρειάζονται απλώς "μια στέγη κι ένα πιάτο φαγητό" αλλά επίσης τον σεβασμό της ισοτιμίας, ο οποίος στην προκειμένη περίπτωση μπορεί να δράσει "θεραπευτικά", δηλαδή στην κατεύθυνση της ενδυνάμωσης του ατόμου. Για το λόγο αυτό η Δομή διέπεται από τις αρχές της (υποστηριζόμενης) αυτοδιοίκησης σε συνδυασμό με την τήρηση των απαραίτητων όρων και προϋποθέσεων της τυπικής λειτουργίας. Το βασικό στοιχείο που εκφράζει αυτές τις επιλογές είναι η "συμβολαιοποίηση" της φιλοξενίας ώστε οι όροι να είναι σαφείς και τα δικαιώματα και οι υποχρεώσεις να αφορούν και να δεσμεύουν και τις δύο πλευρές.

Στο πλαίσιο του επιδιωκόμενου συνδυασμού των αυτοδιοικητικών χαρακτηριστικών της Δομής με τις τυπικές προϋποθέσεις λειτουργίας της και την τήρηση της νομιμότητας, προβλέπονται επίσης τα εξής:

α) η σύναψη «συμβολαίου» μεταξύ της Δομής και του φιλοξενούμενου ατόμου, μετά από άμεση πληροφόρηση, υποστήριξη και συνολικότερη προετοιμασία των παραπεμπομένων εφήβων για τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις που συνεπάγεται η φιλοξενία τους στη Δομή. Έμμεσα επιδιώκεται μέσω αυτών η ενεργοποίηση και ενθάρρυνση του ατόμου. Εννοείται βέβαια ότι γίνεται η κατάλληλη προσαρμογή της μεθόδου ανάλογα με την ηλικία

β) η οργάνωση συναντήσεων σε τακτή βάση για την οργάνωση της καθημερινότητας και τη λήψη αποφάσεων, το σχηματισμό προγράμματος για την αυτοδιαχείριση της καθημερινής ζωής ως προς πρακτικά ζητήματα και την ανάληψη ευθύνης.

Σημειώνεται ότι η Δομή κάνει χρήση των παραμέτρων και εργαλείων εκείνων που τις εξασφαλίζουν ευρυθμία και λειτουργικότητα (ορθολογική κατανομή βαρδιών σε 24ωρη βάση, λογοδοσία, υπηρεσία υποδοχής κλπ). Ταυτόχρονα, οι ψυχοκοινωνικές και εκπαιδευτικές παρεμβάσεις των στελεχών (συμβουλευτική, κατανομή ρόλων και αρμοδιοτήτων, ενίσχυση πρωτοβουλίας) αναμένεται ότι θα οδηγούν σταδιακά τους /τις ωφελούμενους /ες στην κατάκτηση της αυτονομίας τους.

iv. Σε συνδυασμό με τα παραπάνω, η Δομή εντάσσει στις υπηρεσίες της την οργανωμένη παιδαγωγική παρέμβαση, με κύριο στόχο την αξιοποίηση των συνεργειών και θετικών αλληλεπιδράσεων που δημιουργούνται στο παιδαγωγικό πλαίσιο λόγω της ανάπτυξης της δυναμικής της ομάδας, της ενίσχυσης της μάθησης και της ανάπτυξης δεξιοτήτων.

ΕΚΠΟΣΠΟ Νόστος

Νοταρά 45 & Μετσόβου 30, Αθήνα 106 83

Τηλ.: 210 52 31 966 - Fax: 210 52 21 950

Email: nostos@ath.forthnet.gr Website: www.nostos.org.gr

ν. Στο πλαίσιο της εφαρμογής της Συμβουλευτικής μεθοδολογίας και με βάση την προηγούμενη σχετική εμπειρία του ΝΟΣΤΟΥ, εφαρμόζεται η πρακτική του/της ατομικού συμβούλου/προσώπου αναφοράς για κάθε φιλοξενούμενο παιδί.

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ταμείο Ασύλου Μετανάστευσης
και Ένταξης

«Ισότητα, Αλληλεγγύη, Προστασία»

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης